

Мар'яна Бойчук,

студент-магістр кафедри інформаційної, бібліотечної та архівної справи,
Київський національний університет культури і мистецтв

ВИКОРИСТАННЯ БІБЛІОТЕКАМИ ВНЗ МЕРЕЖІ FACEBOOK ЯК ПЛАТФОРМИ НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ НБ НАУКМА)

Стаття присвячена розгляду інноваційних тенденцій у бібліотечно-інформаційному виробництві. У контексті функціонування представництва Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія» на платформі Facebook осмислено та обґрунтовано, що мережеве представництво бібліотеки функціонує як комунікаційний канал, що сполучає науковців усіх рівнів, розширюючи можливості доступу до публікацій зарубіжних учених та вітчизняних дослідників. Аргументовано можливості функціонування бібліотечного представництва в соціальній мережі як ефективного інструменту наукової комунікації.

Ключові слова: бібліотека ВНЗ, наукова комунікація, соціальна мережа, Facebook, наукометричні бази, наука, НАУКМА.

Бібліотека сьогодні переживає трансформацію із звичайної книгозбірні в сучасний універсальний інформаційний центр, який вибудовує свою комунікацію з користувачами за допомогою не лише традиційних, а й новітніх комунікаційних засобів, одним з яких є соціальні мережі. Такі властивості соціальних мереж, як мобільність і різноформатність контенту, інтерактивність, оновлюваність, реагентність, виявилися затребуваними з боку наукових бібліотек вищих навчальних закладів (ВНЗ).

Використанню комунікаційних можливостей соціальних мереж у системі інформаційних обмінів присвятили свої праці такі вітчизняні дослідники, як В. Горовий, Л. Чуприна, О. Курбан, О. Мар'їна, С. Барабаш, С. Головаха, Н. Вітушко, Н. Тарасенко, М. Назаровець та ін. Перспективи використання платформи Facebook для реклами бібліотечних послуг (реклама ресурсів та послуг, нові надходження,

заходи тощо) розглядали науковці І. Міщенко, О. Греськів, Н. Кравчук, О. Каргечева, В. Сидоренко та ін. Питання використання соціальних мережі Facebook з позиції сприяння науковій діяльності користувачів бібліотек ВНЗ порушувалося в статтях І. Кірічко, Г. П. Бахчиванжи та ін. Особливості використання бібліотекам ВНЗ соціальної мережі Facebook висвітлені також у працях таких зарубіжних дослідників, як Н. Бурклаф (NatalieBurclaff), К. Джонсон (Catherine Johnson), А. Р. Різа Аюї (A. R. Riza Ayu), А. Абрізах (A. Abrizah), Дж. Секкер (J. Secker) та ін. Водночас, зважаючи на постійний розвиток мережевих технологій та необхідність підвищення ефективності їх використання вітчизняними бібліотечними інституціями, вивчення підходів та досвіду використання в бібліотечній практиці різних соціальних мереж залишається на часі.

Отже, пропонується стаття має на меті розкрити потенціал використання соціальної мережі Facebook як платформи для наукової комунікації бібліотеками вищих навчальних закладів на прикладі досвіду Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія» (НаУКМА).

Наукові бібліотеки ВНЗ – це інституції, орієнтовані в першу чергу на забезпечення необхідного інформаційного супроводу навчального процесу, освітніх потреб, студентську аудиторію, яка складається з молодих осіб – активних користувачів соціальних медіа. Враховуючи сучасні освітні тренди – впровадження інтерактивних форм навчання, дистанційної освіти, використання в навчальному процесі різноформатних матеріалів, академічну мобільність, а також специфіку цільової аудиторії наукових бібліотек ВНЗ, представництва цих інституцій у соціальних мережах стають додатковим інноваційним інструментом для підвищення ефективності реалізації науковими бібліотеками ВНЗ покладених на них завдань, чільне місце серед яких посідають інформаційне забезпечення наукової діяльності ВНЗ та комунікації між студентом і викладачем.

Ефективність наукової діяльності прямо залежить від правильно побудованої наукової комунікації [2]. Наразі поняття наукової комунікації вивчається комплексно. Зазвичай фахівці соціальних комунікацій розглядають термін «наукова комунікація» як спілкування між науковцями-дослідниками, що обмінюються інформацією або одержують нові відомості, необхідні для подальших досліджень, або

як обмін науковою інформацією (ідеями, знаннями, повідомленнями) між ученими та спеціалістами [4], [8]. Бібліотека в цьому ключі відіграє важливу роль як функціональний суб'єкт та опосередкований канал комунікації.

Завдання наукових бібліотек ВНЗ полягає у наданні користувачам доступу до якісних науково-інформаційних ресурсів та сприянні науковій діяльності навчального закладу. Зокрема, Наукова бібліотека Національного університету «Киево-Могилянська академія» визначає свою місію як «розвиток, створення, збереження та організація використання власних та світових інформаційних ресурсів, які відповідають навчальному та науковому процесам в університеті, забезпечення інформаційних дослідницьких потреб студентів, викладачів, співробітників університету на принципах доступності, оперативності, інформативності, комфортності» [9].

Оскільки серед соціальних мереж, що використовуються бібліотеками в Україні та за кордоном, першість посідає соціальна мережа Facebook, на часі вивчення можливостей і перспектив цієї мережі як платформи для наукової комунікації наукових бібліотек ВНЗ. З цією метою було досліджено досвід використання для побудови наукової комунікації соціальної мережі Facebook Науковою бібліотекою НаУКМА, яка, за даними, наведеними В. Струнгар, має найвищі показники щодо використання соціальних мереж вітчизняними науковими бібліотеками ВНЗ [10].

Слід зазначити, оскільки науковцями поки що не вироблені єдині критерії оцінки якості підтримки функціонування представництва бібліотеки в соціальній мережі, визначення й обґрунтування оцінних характеристик якості сторінки, за якими можна було б здійснити аналіз її функціонування, все ще залишається актуальним завданням.

Так, зокрема, Т. Гранчак на прикладі мережі YouTube.com говорить про ефективність бібліотечних мережеских сторінок, для визначення якої пропонує два підходи: визначення співвідношення кількості переглядів і кількості розміщеного матеріалу, або ж співвідношення часу існування бібліотечної сторінки в мережі і кількості переглядів розміщеного на ній відео, тобто середньої кількості переглядів на рік [1]. Своєю чергою В. Струнгар підкреслює, що «формальна кількість читачів не дає вичерпної інформації про якість сторінки, оскільки не відображає зворотного зв'язку, тоді як інтерактивність належить до конституюючих

ознак соціальних мереж. Про якість зворотного зв'язку свідчить уся активність читачів (репости, вподобання, коментарі тощо)» [10].

У пропонуваному дослідженні діяльність бібліотеки на платформі Facebook було проаналізовано з використанням статистичного та системного методів, а також методу аналізу контенту.

Офіційне представництво Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія» у мережі Facebook зареєстроване під назвою Library of Kyiv Mohyla Academy [5] (рис. 1).

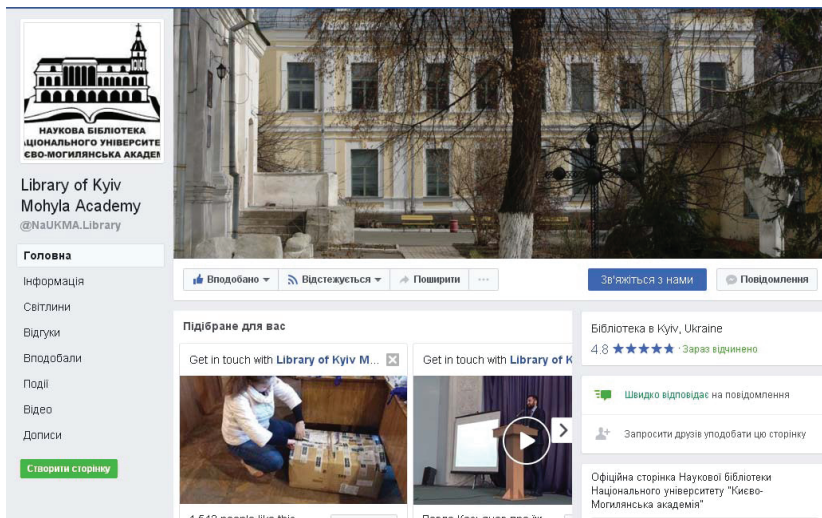

Рис. 1. Офіційне представництво Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія» у мережі Facebook (станом на 30.03.2017 р.)

Початок його функціонування припадає на 2012 р., і за чотири роки активної діяльності кількість уподобань сторінки сягнула понад 4,5 тис. [5]. Таким чином, щорічно аудиторія представництва зростала в середньому на 1125 користувачів. Це досить великий показник для вітчизняного бібліотечного мережевого представництва, що є опосередкованим свідченням ефективності його функціонування.

Станом на 15.03.2017 р. аудиторія ресурсу становила 4535 шанувальників (тих, хто підписався) і демонструвала стійку тенденцію до зростання. Аналіз контенту представництва Наукової бібліотеки НаУКМА у Facebook дає підстави для висновку, що бібліотека активно поширює в мережі повідомлення про унікальні інформаційні продукти, анонси наукових заходів, медіа-релізи, що містять посилання на корисні наукові ресурси, послуги та ресурси відкритого доступу, поради щодо використання численних баз даних (БД) наукової інформації та сервісів, доступ до яких надає бібліотека, а також про наукові заходи, ресурси навчального характеру, фотозвіти про заходи тощо.

Так, у 2016 р. через представництво Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія» в соціальній мережі Facebook була поширена інформація про такі заходи:

- презентація – All about MOOCs: Successful Online Learning (29 січ. 2016 р.);
- семінар «Інформаційні ресурси Thomson Reuters для науковців: Web of Science, Journal Citation Reports, End Note Online, Researcher ID» (29 січ. 2016 р.);
- наукометричний майстер-клас від Thomson Reuters (4 квіт. 2016 р.);
- семінар «Особливості роботи з архівами в Україні та за кордоном» у рамках масштабного проекту знань «Інтелектуальні дискусії» (26 трав. 2016 р.).

Також користувачів через представництво Наукової бібліотеки у Facebook інформували про загальноуніверситетські наукові заходи, які проводилися на базі бібліотеки:

- майстер-клас від аташе з питань викладання англійської мови Державного департаменту США (26 січ. 2016 р.);
- 4-а Міжнародна науково-практична конференція «Наукова комунікація в цифрову епоху» (30–31 берез. 2016 р.). Про подію було поінформовано заздалегідь: 16 січня 2016 р. опубліковано запрошення до участі в конференції, що мала відбутися на базі Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія». 24 березня 2016 р. на мережевій сторінці бібліотеки була оприлюднена електронна версія програми 4-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Наукова комунікація в цифрову епоху»; 30 березня 2016 р. опубліковано «Інформування про початок конференції та короткий фотозвіт»; 31 березня

та 1 квітня 2016 р. були поширені фотозвіти про цю науково-практичну конференцію;

- зустріч лауреата Нобелівської премії з літератури 2015 р. С. Алексєвич з могилянською спільнотою НаУКМА (1 квіт. 2016 р.);
- круглий стіл Howtoadd a journal to the Web of Science, модератор – представник компанії Thomson Reuters, почесний віце-президент з розвитку контенту та взаємодії з видавництвами Джеймс Теста (22 берез. 2016 р.);
- круглий стіл Crimeain historiosophical heritage of Omelian Pritsak (2 квіт. 2016 р.).

Для аналізу бібліотечної сторінки всі повідомлення, опубліковані бібліотечним представництвом на платформі Facebook, були поділені на дві категорії: публікації розважального змісту і публікації науково-інформаційного спрямування. Також було виділено три підкатегорії публікацій науково-інформаційного спрямування: про наукові заходи; про е-ресурси та про ресурси навчального спрямування (орієнтовані на студентів і викладачів). Згідно з вибірковим аналізом контенту сторінки бібліотеки в мережі Facebook (за період з 1 січня по 1 червня 2016 р.) найбільшу увагу користувачів привернули публікації, присвячені інформуванню про доступ до наукометричних платформ, баз даних та наукових журналів, що засвідчило поширення ними такої інформації через перепублікації на своїх мережових сторінках. Популярними виявилися також публікації про різноманітні наукові заходи: тренінги, майстер-класи, семінари – багато користувачів уподобали такі записи, проте рідше поширювали (див. рис. 2).

Аналіз реакції користувачів на розміщений представництвом бібліотеки в соціальній мережі контент є додатковим інструментом для визначення бібліотечними працівниками користувацьких потреб і підвищення ефективності їх задоволення та забезпечення якості наукової комунікації. Відповідно до пріоритетів користувачів Наукова бібліотека НаУКМА приділяє значну увагу забезпеченню надання доступу до баз даних наукової інформації, про що свідчить звіт, у якому зазначено, що 2016 р. бібліотека надавала доступ до 198 баз даних. Зокрема, 7 – власних; 63 – передплачених ліцензійних; 13 – у тестовому доступі; 115 – у вільному доступі (входять до EDS) [3].

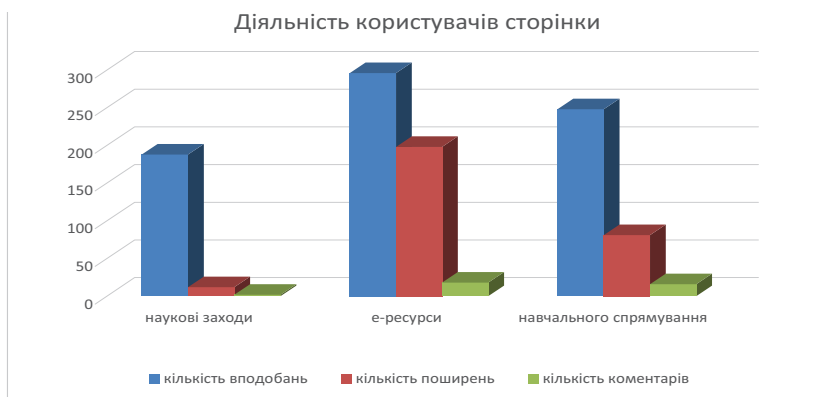

Рис. 2. Реакція користувачів представництва НБ НаУКМА в мережі Facebook на публікації бібліотеки (станом на 20.03.2017 р.)

Як виявив аналіз контенту представництва Наукової бібліотеки НаУКМА у Facebook, працівники наукової бібліотеки спрямовують свій потенціал передусім на вивчення шляхів підвищення ефективності використання наукометричних платформ: Web of Science – наукометричної бази даних від компанії Clarivate Analytics (раніше – Thomson Reuters), яка пропонує доступ до бібліографії наукових статей із престижних періодичних видань, книг та матеріалів наукових конференцій із зазначенням реальної цитованості цих матеріалів, та Scopus – найбільшої міжнародної реферативної та наукометричної бази рецензованої літератури (наукових журналів, книг та матеріалів конференцій). Обидві наукометричні платформи індексують десятки тисяч періодичних видань, а також відстежують публікаційну активність учених.

У контексті налагодження бібліотекою наукової комунікації шляхом використання свого мережевого представництва у Facebook ефективним є також публікування в мережі відео- та аудіоматеріалів, які не лише інформують про доступ до наукової або науково-технічної інформації, а й одразу надають такий доступ. Досить ілюстративною в цьому плані є публікація бібліотекою відео діалогу-обговорення Т. Лютого і В. Кебуладзе на тему лекції «Як і чому не розуміють філософів?» та коментарі під нею: «Спасибо! Было интересно», «Taras Lyuty

вважає Вахтанга Кебуладзе одним з найкращих філософів України. У В. Кебуладзе є вчитель – Анатолій Лой. Дуже б хотілося його послухати»[7].

Треба підкреслити, що для науковців більшості галузей науки інформація, яка публікується мережевим представництвом Наукової бібліотеки НаУКМА, має загальний характер, водночас для дослідників галузі соціальних комунікацій, у першу чергу – книгознавців, бібліотекознавців, документознавців, ряд розміщених публікацій можна визначати як вторинну науково-технічну інформацію, тобто таку, яка є результатом аналітико-синтетичного опрацювання науково-технічної інформації – «будь-яких відомостей та/або даних про вітчизняні та зарубіжні досягнення науки, техніки і виробництва, одержаних у ході науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної, виробничої та громадської діяльності, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» [6].

Зокрема, до таких публікацій можна віднести інформацію про проведення бібліотекою тренінгу з користування базою даних Cambridge Journals Online, яка містила відомості про наявність у базі понад 300 найменувань періодичних видань з різних галузей знань, 1 млн статей, 10 млн бібліографічних посилань; тематичне охоплення ресурсом біології та біомедичних наук, комп'ютерних наук, екології, економіки, мовознавства, історії, права, математики, соціальних наук, політології тощо [11].

Сприяючи широкому інформуванню про доступ до авторитетних наукометричних баз даних, реферативних журналів тощо, представництво Наукової бібліотеки НаУКМА в мережі Facebook стає інструментом залучення дослідників та науковців до наукової комунікації. Причому, оскільки тими, хто підписався на сторінку, є не лише формальні (zareєстровані, ті, що мають читацький квиток) користувачі бібліотеки – студенти, випускники, аспіранти, викладачі, співробітники, а й інші науковці, які стежать за інформацією, опублікованою бібліотечними працівниками, можна стверджувати, що бібліотека сприяє розвитку наукової комунікації не лише в стінах університету, а й за його межами, та допомагає налагодити комунікацію між українськими науковцями та зарубіжними. Таким чином, мережеве представництво бібліотеки функціонує як комунікаційний канал, що сполучає науковців

усіх рівнів, розширюючи можливості доступу до публікацій зарубіжних науковців та вітчизняних дослідників.

Література

1. Гранчак Т. Використання національними бібліотеками соцмереж для представлення бібліотечних продуктів і послуг / Т. Гранчак // Бібл. вісн. – 2016. – № 1. – С. 18–29.
2. Добривечір В. О. Сучасні тенденції у науковій комунікації [Електронний ресурс] / В. О. Добривечір // Ученые зап. Таврического нац. ун-та им. В. И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации». – Т. 26 (65). – № 3. – С. 18–23. – Режим доступу: http://sn-philolocom.crimea.edu/arhiv/2013/uch_26_3_filol/004_dobr.pdf. – Назва з екрана. – Дата звернення: 24.03.2017 р.
3. Звіт про роботу Наукової бібліотеки НаУКМА у 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/10907?locale-attribute=uk>. – Назва з екрана. – Дата звернення: 24.03.2017 р.
4. Зелінська Н. Нова модель наукової комунікації і дискурс [Електронний ресурс] / Н. Зелінська. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1071>. – Назва з екрана. – Дата звернення: 24.03.2017.
5. Library of Kyiv Mohyla Academy [Електронний ресурс] // Офіційне представництво Наукової бібліотеки НаУКМА. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/NaUKMA.Library>. – Назва з екрана.
6. Про науково-технічну інформацію: Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII [Електронний ресурс] // Офіц. веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3322-12>. – Назва з екрана.
7. Прямо зараз викладачі НаУКМА Taras Lyuty та Вахтанг Кебуладзе [Електронний ресурс] // Facebook. Library of Kyiv Mohyla Academy. – 20.02.2017 р. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/NaUKMA.Library/?fref=ts>. – Назва з екрана.
8. Романчук С. М. Формальна та неформальна наукова комунікація: соціологічний аспект [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pgk.npu.edu.ua/-/1/34-2010-11-23-19-02-49>. – Назва з екрана.
9. Сайт Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-

Могілянська академія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.library.ukma.edu.ua/>. – Назва з екрана.

10. Струнгар В. В. Соціальні медіа як простір взаємодії бібліотеки і читача [Електронний ресурс] / В. В. Струнгар // Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства : матеріали шостої міжнар. наук.-практ. конф. (10–11 верес. 2015 р., Львів). – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2015. – С. 307–311. – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/images/konferenciya/konf_lviv/Strungar.pdf. – Назва з екрана. – Дата звернення 21.03.2017.

11. Якщо читачі не їдуть в Кембридж, то Кембридж виходить онлайн [Електронний ресурс] // Facebook. Library of Kyiv Mohyla Academy. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/NaUKMA.Library/?fref=ts>. – Назва з екрана. – Дата звернення 24.02.2017.

References

1. Granchak, T. (2016). Vykorystannya natsionalnymy bibliotekamy sotsmerezh dlia predstavlennia biblioteknykh produktiv i poslug [Using social networks for national libraries represent Library Products and Services]. *Biblioteknyi visnyk – Library Journal*, no. 1, pp. 18–29 [in Ukrainian].

2. Dobryvechir, V. O. (2013). Suchasni tendentsii u naukovii komunikatsii [Current trends in scientific communication]. *Uchenye zapiski Tavricheskogo natsionalnogo universiteta im. V. I. Vernadskogo. Seriya «Filologiya. Sotsialnyekommunikatsii» – Scientific Notes of the Taurida National University named after V. I. Vernadsky Series «Philology. Social Communications»*. Vol.26 (65), no. 3, pp.18–23. Retrieved from http://sn-philolocom.crimea.edu/arhiv/2013/uch_26_3_filol/004_dobr.pdf [in Ukrainian].

3. Zvitprorobotu Naukovoї biblioteky NaUKMA u 2016 [Report of the Scientific Library of the National University of «Kyiv-Mohyla Academy» in 2016]. Retrieved from <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/10907?locale-attribute=uk> [in Ukrainian].

4. Zelinska, N. Nova model naukovoї komunikatsii i dyskurs [The new model of scientific communication and discourse]. Retrieved from <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1071> [in Ukrainian].

5. Library of Kyiv Mohyla Academy. *Ofitsiynе predstavnytstvo Naukovoї biblioteky Natsionalnogo universytetu «Kyievo-Mohylianska akademiia» – Official Representative of the Scientific Library of the National University*

of «Kyiv-Mohyla Academy». Retrieved from <https://www.facebook.com/NaUKMA.Library> [in Ukrainian].

6. Pro naukovo-tekhnichnu informatsiiu: Zakon Ukrainy vid 26.11.2015 № 848-VIII [On scientific and technical information: Law of Ukraine of 26.11.2015 no. 848-VIII]. *Ofitsiynyi veb-sait Verkhovnoi Rady Ukrainy – The Official Website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3322–12> [in Ukrainian].

7. Priamo zaraz vykladachi NaUKMA Taras Lyuty ta Vakhtanh Kebuladze (2017) [Right now teachers NaUKMA Taras Lyuty and Vakhtang Kebuladze]. Facebook. Library of Kyiv Mohyla Academy. Retrieved from <https://www.facebook.com/NaUKMA.Library/?fref=ts> [in Ukrainian].

8. Romanchuk, S. M. (2010). Formalna ta neformalna naukova komunikatsiia: sotsiologichnyi aspekt [Formal and informal scholarly communication: sociological aspect]. Retrieved from <http://www.pgk.npu.edu.ua/-1/34-2010-11-23-19-02-49> [in Ukrainian].

9. Sayt Naukovoї biblioteki Natsionalnogo universytetu «Kyievo-Mohylianska akademii» [Site of Scientific Library of the National University of «Kyiv-Mohyla Academy»]. www.library.ukma.edu.ua. Retrieved from <http://www.library.ukma.edu.ua/> [in Ukrainian].

10. Strungar, V. V. Sotsialni media yak prostir vzaiemodii biblioteki i chytacha [Social media as a space of interaction between library and reader]. Proceedings from Modern problems of the libraries in the information society '15: *Shosta mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia (10–11 veresnia 2015 roku, Lviv) – The sixth International Scientific Conference (pp. 307–311). Lviv: «Lvivska Politekhnik»*. Retrieved from http://nbuviap.gov.ua/images/konferenciya/konf_lviv/Strungar.pdf [in Ukrainian].

11. Yakscho chytachi ne idut v Kembrydzh, to Kembrydzh vykhodyt onlajn [If readers do not go to Cambridge, the Cambridge goes online]. Facebook. Library of Kyiv Mohyla Academy. Retrieved from <https://www.facebook.com/NaUKMA.Library/?fref=ts> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 05.04.2017.

Mariana Boichuk,

Master of Arts, Kyiv National University of Culture and Arts

The Use of the Facebook Network by the Universities' Libraries as a Platform for Scientific Communication (on the example of the Activity of the National University «Kyiv-Mohyla Academy» Library)

The introduction of the library environment technology Web 2.0 enabled the appearance of library pages in social networks, and also brought communication with consumers to a new level. The innovative tendencies in the library and information production in the context of the Facebook page of the National University «Kyiv-Mohyla Academy» Library are considered, and it is proved that the library's network representation functions as a communication channel connecting scientists of all levels, and also promotes followers' personal professional growth.

Keywords: social networks, Facebook, scientometric databases, scientific communication.

Марьяна Бойчук,

студент-магістр, Київський національний університет культури і мистецтв

Использование библиотеками вузов сети Facebook как платформы научной коммуникации (на примере деятельности НБ НаУКМА)

Внедрение в библиотечную среду технологий Web 2.0. способствовало появлению библиотечных страниц в социальных сетях, а также вывело коммуникацию с потребителем на новый уровень. Рассмотрены инновационные тенденции в библиотечно-информационном производстве. В контексте функционирования страницы Научной библиотеки Национального университета «Киево-Могилянская академия» на платформе Facebook обосновано, что сетевое представительство библиотеки функционирует, как коммуникационный канал, соединяющий ученых всех уровней.

Ключевые слова: библиотека, ВУЗ, научная коммуникация, социальные сети, Facebook, наукометрические базы данных, наука.